

Kohtuasi C-158/24 [Rojcki]ⁱ

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

28. veebruar 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

23. september 2022

Kassaator:

J.P.

Teised menetlusosalised:

A.T.

J.B.

Skarb Państwa - Prezes Sądu Okręgowego w O.

Põhikohtuasja ese liikmesriigi kohtus

Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) laiendatud koosseisule lahendamiseks esitatud õigusküsimus selle kohta, kas lepitusmenetluse taotluse esitamine katkestab aegumistähtaja kulgemise.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Küsimus kohtukoosseisu määramise toimingu õiguslike tagajärgede kohta, kui nii moodustatud kohtukoosseis ei ole seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohus liidu õiguse tähenduses – ELTL artikkel 267

ⁱ Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

Eelotsuse küsimused

Kas ELL artiklit 2 ning artikli 6 lõikeid 1 ja 3 ning artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes põhiõiguste harta artikliga 47 ja ELTL artikliga 267 tuleb tõlgendada nii, et õiguslikke tagajärgi ei too kaasa selline kohtukoosseisu määramise toiming nagu Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kolleegiumi tööd juhtiva Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimehe korraldus, kui nii moodustatud kohtukoosseis ei ole seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohus liidu õiguse tähenduses, võttes eelkõige arvesse, et:

- a) selle kolleegiumi koosseisus osalevad isikud, kes on Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetatud kohtunike ametisse nimetamist reguleerivate liikmesriigi õigusnormidega ilmselgelt vastuolus oleval viisil, nagu on kinnitanud ka liikmesriigi kõrgeima astme kohus oma jõustunud lahendites, ja need isikud on kohtukoosseisus enamuses;
- b) kohtukoosseisu on eelkirjeldatud viisil moodustanud Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimees, kes nimetati Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse samadel asjaoludel ja Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimehe ametisse nimetamise põhimõtteid rikkudes?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Liidu lepingu artikkel 2, artikli 6 lõiked 1 ja 3 ning artikli 19 lõike 1 teine lõik

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 267

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Poola Vabariigi põhiseaduse (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) artiklid 10, 173, 179 ja 186

8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse (Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym) artiklid 11, 13a, artikli 15 lõiked 1 ja 3, artikli 26 lõiked 2 ja 3, artikli 29 lõige 4, artikli 72 lõige 1, artikli 75 lõike 1 punkt 5, artikli 75 lõige 1a ning artikli 80 lõige 1

Poola Vabariigi presidendi 14. märtsi 2022. aasta dekreeidi „Sad Najwyższy [(kõrgeim kohus)] kodukord“ (Dz. U. 2022, jrk nr 1489, edaspidi „Sad Najwyższy kodukord“) artikkel 84

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Kodeks postępowania cywilnego) artikli 379 punkt 4

Viidatud Euroopa Kohtu praktika

5. novembri 2019. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (üldkohtute sõltumatus), C-192/18, EU:C:2019:924

2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A.B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153

26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus (uuesti läbivaatamine) Simpson vs. nõukogu ja HG vs. komisjon, C-542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232

19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A.K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkollegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982

Asjaolude ja põhikohtuasja lühiülevaade

- 1 Sąd Najwyższy, vaadates läbi kassatsioonkaebust maksenõude asjas, edastas oma 16. oktoobri 2020. aasta määrusega selle kohtu laiendatud koosseisule lahendamiseks õigusküsimuse, kas lepitusmenetluse taotluse esitamine katkestab aegumistähtaja kulgemise.
- 2 Sąd Najwyższy esimees, kes juhib Sąd Najwyższy Izba Cywilna (tsiviilkolleegium) tööd, (edaspidi „tsiviilkolleegiumi esimees“) andis 18. augustil 2022 korralduse, millega määras seda õigusküsimust lahendama järgmise seitsmest Sąd Najwyższy kohtunikust koosneva kohtukoosseisu: ST (esimees), ZX, KJ, YS, BV, CR, Dariusz Zawistowski (ettekandja-kohtunik).
- 3 Oma 5. septembri 2022. aasta kirjas teavitas ettekandja-kohtunik tsiviilkolleegiumi esimeest, et ei näe võimalust suunata asi kohtuistungile kohtuistungite ajakavas märgitud kuupäeval, sest õigusküsimust lahendama määratud kohtukoosseisu kuuluvad isikud, kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse 8. detsembri 2017. aasta riikliku kohtute nõukoja seaduse muutmise seaduses (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa (*Dz. U.* 2018, jrk nr 3, edaspidi „8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatus“) ette nähtud korras moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) taotluse alusel. Ettekandja-kohtunik märkis, et tsiviilkolleegiumi, kriminaalkollegiumi ning töö- ja sotsiaalkindlustusasjade kolleegiumi ühendatud koosseisu 23. jaanuari 2020. aasta resolutsioonis (BSA I-4110-1/20, OSNC 2020, nr 4, jrk nr 34, edaspidi „kõrgeima kohtu kolme kolleegiumi ühisresolutsioon“) – mis on saanud õiguspõhimõtteks ning on Sąd Najwyższy kõigi koosseisude jaoks siduv – on sedastatud, et kohus, mille koosseisu kuulub sellistel asjaoludel Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetatud isik, on nõuetevastasel moodustatud kohus, mistõttu on kohtukoosseis vastuolus õigusnormidega tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 379 punkti 4 tähenduses ja selle tagajärjel on menetlus tühine. Kohtuasjas III CZP 43/22 oli kohtukoosseisu määratud neli sellist isikut ehk selle enamus.

- 4 Eelnimetatud kirjas viitas ettekandja-kohtunik ka Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIK“) väljakujunenud kohtupraktikale, mis kinnitab kolme kolleegiumi resolutsioonis esitatud seisukohta.
- 5 Ettekandja-kohtunik teatas, et annab korralduse õigusküsimuse kohtuistungile suunamiseks kohe pärast seda, kui määratakse kohtukoosseis, mis ei ole õigusnormidega vastuolus tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 379 punkti 4 tähenduses.
- 6 Tsiviilkolleegiumi esimees teavitas oma 16. septembri 2022. aasta kirjas ettekandja-kohtunikku, et seoses 5. septembri 2022. aasta kirjaga andis ta korralduse esitada kõnealuse juhtumi toimikud asjakohase osakonna esimehele koos teabega ettekandja-kohtuniku keeldumise kohta anda korraldus kohtuistungi kuupäeva määramiseks. III osakonna esimees suunas oma 21. septembri 2022. aasta korraldusega kohtuasja lahendamiseks 19. oktoobri 2022. aasta istungil.

Eelotsusetaotluse põhjenduste kokkuvõte

- 7 Eelotsuse küsimuse esitanud Sąd Najwyższy kinnitas, et osa kohtukoosseisu määratud isikute Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetamisel leidis aset Sąd Najwyższy kohtunike ametisse nimetamist reguleerivate õigusnormide väga raske rikkumine ning seetõttu ei saa kohtukoosseisu, kuhu need isikud kuuluvad, lugeda seaduse alusel moodustatud sõltumatuks ja erapooletuks kohtuks.
- 8 Küsimuse esitamine tsiviilkolleegiumi esimehe selle korralduse, millega moodustati kohtukoosseis, õigumõju kohta on seotud vajadusega teha kindlaks, mil viisil tuleks sellise nõuetevastaselt moodustatud kohtukoosseisu korral tagada, et järgitakse liidu õigust, mille kohaselt peab kohtukoosseis vastama seaduse alusel moodustatud erapooletu ja sõltumatu ja kohtu nõuetele Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 tähenduses. Eelkirjeldatud kahtlus tuleneb tsiviilkolleegiumi esimehe eelnevatest ametlikest toimingutest, milles see kohtukoosseisu moodustamise eest vastutav Sąd Najwyższy organ eiras liidu õigust, määrares kohtukoosseisu, mis ei vasta harta artiklist 47 tulenevatele nõuetele. Selles kontekstis on oluline ka asjaolu, et tsiviilkolleegiumi esimehe kohustusi täitav isik nimetati Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse 8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatuse kohaselt moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsiooni alusel, kandidaatide valimisel tsiviilkolleegiumi esimehe ametikohale aga rikuti asjakohast menetlust reguleerivaid õigusnorme.
- 9 Eelotsuse küsimuse esitanud Sąd Najwyższy on seisukohal, et Sąd Najwyższy kolleegiumi esimees selle kohtu organina on kohustatud kohtukoosseisu moodustamisel kohaldama liidu õigust ja tagama selle järgmise, võttes arvesse liidu õiguse esimust. Asjaolu, et kohtukoosseisus on enamuses isikud, kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtunikeks 2018. aastal, muudab keeruliseks hinnangu andmise küsimuses, kas nii moodustatud kohtukoosseis on kohus, mis vastab

harta artiklis 47 ette nähtud nõuetele. Nimelt välistab see praktikas võimaluse, et selline kohtukoosseis saaks teha mistahes õigustoiminguid, mis nõuavad kohtukoosseisu enamuse poolthääli. Kohus (kohtukoosseis) ei saa selliseid toiminguid teha ka keeldu *nemo iudex in causa sua* eirates. Kirjeldatud põhjustel on tekkinud kahtlus, kas selline kohtukoosseis saab tõhusalt täita kõigil kohtutel (kohtukoosseisudel) lasuvat kohustust kontrollida oma algatusel, kas tegemist on kohtuga, mis vastab harta artiklis 47 ette nähtud nõuetele.

- 10 Toimingute tegemine selle kohustuse täitmiseks on seotud distsiplinaarvastutuse riskiga nende kohtukoosseisu liikmete jaoks, kes nimetavad kohtukoosseisu nõuetevastasuse põhjusena liikmesriigi õiguse väga raske rikkumise 2018. aastal Sąd Najwyższy kohtunike ametisse nimetamise menetlustes. Sąd Najwyższy kohtunike distsiplinaarvastutust käsitlevates õigusnormides on üldjuhul selliste distsiplinaarsüütegude eest nagu „õigusemõistmisest keeldumine“, tegevus või tegevusetus, mis „võib kohtusüsteemi toimimist takistada või olulisel määral raskendada“, tegevus, mis seab kahtluse alla „kohtuniku teenistussuhte olemasolu, kohtuniku ametisse nimetamise kehtivuse või Poola Vabariigi põhiseadusliku organi volitused“, karistusena ette nähtud kohtuniku ametist tagandamine (teenistusest vabastamine). Seega on hinnang sellele, kas Sąd Najwyższy esimehe korraldus kohtukoosseisu moodustamise kohta on kehtiv, küsimus, mis puudutab ka nende kohtukoosseisu liikmete kui kohtunike sõltumatuse kaitset, kes asjaomase menetluse läbiviimise viisile tuginedes väidavad, et kohtukoosseis on moodustatud nõuetevastaselt.
- 11 Juba see, et kohtunik peab osalema kohtukoosseisus, mis ei vasta seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu ja kohtu nõuetele, on asjaolu, mis kahjustab kohtukoosseisu iga sellise liikme sõltumatust, kes väidab, et see nõuetevastasus on kohtuasja lahendamise takistus. Kohtuniku veendumus, et kohtukoosseis, millesse ta kuulub, ei vasta harta artiklis 47 ette nähtud nõuetele ja seetõttu ei taga menetlusosalistele õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, võib – ka kohtunikku ennast – ajendada kahtlema, kas selline kohtunik on endiselt sõltumatu, kui jääb edasi sellisesse kohtukoosseisu. Seetõttu on vaja kehtestada mehhanism, mis võimaldab põhjalikult analüüsida konkreetse kohtukoosseisu vastavust harta artiklis 47 ette nähtud nõuetele. Eelotsuse küsimuses nimetatud liidu õigusnormide tõlgendamine on eriti oluline, sest liikmesriigi õiguses puudub tõhus õiguskaitsevahend kohtuniku jaoks, kes liidu õiguse sätetele tuginedes väidab, et temaga samasse kohtukoosseisu kuuluvate liikmete ametisse nimetamise menetluse nõuetevastasus on kohtuasja lahendamise takistus.
- 12 Kohtunikud, kes on määratud kohtukoosseisu koos isikutega, kes on Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetatud nõuetevastases menetluses, esitavad taotlused nende isikute taandamiseks. Ent Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi lahendatavates kohtuasjades esitatud sellistele taotlustele ei anta ametlikku käiku ja need jäetakse sisuliselt läbi vaatamata. Selline praktika jätab kõnealused kohtunikud ilma kõigist õiguskaitsevahenditest, mis võimaldavad neil algatada menetluse enda väidete põhjendatuse hindamiseks.

- 13 Sąd Najwyższy, lahendades kohtuasja laiendatud koosseisus, võib talle lahendamiseks antud õigusküsimuse kohta võtta vastu resolutsiooni, andes sellele õiguspõhimõtte jõu. Resolutsioon on siduv kõigile Sąd Najwyższy koosseisudele. Seetõttu on sellise resolutsiooni vastuvõtmine oluline kõigi selliste Sąd Najwyższy lahendatavate üksikute kohtuasjade jaoks, milles kohaldatakse Sąd Najwyższy tõlgendatud õigusnorme. Tuleb meeles pidada, et Sąd Najwyższy teeb otsuseid õiguskaitsevahendite kohta liidu õigusega hõlmatud valdkondades.
- 14 Viidates Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohus meelde, et ELL artikliga 19 on liikmesriikide kohtutele antud ülesanne tagada liidu õiguse täielik kohaldamine kõigis liikmesriikides ja liidu õigusest tulenevate õiguste kohtulik kaitse. Kohus viitab samuti sellele, et harta artikli 47 kohaselt on igal inimesel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi rikutakse, õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus.
- 15 Selles kontekstis tugineb eelotsusetaotluse esitanud kohus ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „Euroopa inimõiguste konventsioon“) artikli 6 lõikes 1 ette nähtud nõuetele, viidates EIK 1. detsembri 2020. aasta otsusele Gudmundur Andri Astradsson vs. Island.
- 16 See, et määratud kohtukoosseisu tõttu toob kohtuasja menetlemine selle kohtukoosseisu poolt kaasa menetluse tühisuse, tuleneb kolme kolleegiumi resolutsioonist. See resolutsioon on õiguspõhimõtte jõuga ja on siduv kõigi Sąd Najwyższy koosseisude jaoks, hoolimata Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) 20. aprilli 2020. aasta otsusest kohtuasjas U 2/20, OTK-A 2020, jrk nr 61. Selles kontekstis toetab eelotsusetaotluse esitanud kohus argumente, mis on esitatud eelkõige Sąd Najwyższy kolme kolleegiumi 22. juuni 2022. aasta resolutsiooni (I KZP 2/22, OSNKW 2022, nr 6, jrk nr 22) põhjenduses, Sąd Najwyższy 5. aprilli 2022. aasta resolutsiooni III PZP 1/22 põhjenduses ja EIK 22. juuli 2021. aasta otsuses nr 43447/19, Reczkowicz vs. Poola, 8. novembri 2021. aasta otsuses nr 49868/19 ja 57511/19, Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola ning 3. veebruari 2022. aasta otsuses nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. vs. Poola.
- 17 Sellise menetluse nõuetevastasuse tagajärgi ei kõrvalda menetlusosaliste võimalus kasutada õiguskaitsevahendit (nn kohtuniku erapooletuse hindamine), mis on ette nähtud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 lõigetes 4–25 sõnastuses, mis kehtestati 9. juuni 2022. aasta seadusega (*Dz. U.* jrk nr 1259). Selles õigusnormis on nimelt ette nähtud täiendav õiguskaitsevahend, mille kasutamise tähtaeg ja kohaldamise alused on piiratud, millega ei saa aga olla piiratud poolte õigused ja asja menetleva kohtu pädevus ning talle pandud kohustus teha kindlaks, kas kohtu koosseis vastab harta artikli 47 ja Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 lõike 1 nõuetele.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab ka kohtuasjas C-658/22 esitatud esimesele eelotsuse küsimusele, mis puudutab otseselt Sąd Najwyższy kolleegiumite

koosseisude staatust, kuigi selle esitamine oli seotud [Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi] 2. septembri 2021. aasta määruses kajastatud järelausega, et kõrgeima kohtu kolme kolleegiumi resolutsiooniga hõlmatud isikute Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetamine kujutas endast õigusnormide väga rasket rikkumist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus nõustub täiel määral argumentidega, mis on selles kontekstis kajastatud kohtuasjas C-658/22 esitatud eelotsusetaotluses.

- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab ka asjaolule, et rikutud on Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi esimehe kandidaatide valiku reegleid; see kujutab endast täiendavat asjaolu, mis võib õigussubjekte põhjendatult ajendada kahtlema nende isikute sõltumatuses ja erapooletuses, kes kuuluvad kõnealuse esimehe korralduse alusel moodustatud kohtukoosseisu. Kui nõuetevastases menetluses moodustatud kohtukoosseis on määratud korraldusega, mille on andnud Sąd Najwyższy esimees, kes ise on samuti isik, kelle Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetamisel – ja samadel asjaoludel, mis seostuvad isikutega, kes tema korralduse alusel kohtukoosseisu määrati – toimus kohtunike ametisse nimetamist puudutavate õigusnormide raske rikkumine, siis selline tegevus ainult süvendab õigussubjektide veendumust, et kohtukoosseis ei vasta seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu ja kohtu nõuetele. Selline kohtukoosseisude moodustamise viis võib panna uskuma, et tegemist on katsega seadustada nõuetevastase ametisse nimetamise menetluse tagajärgi.
- 20 Kõrgeima kohtu seaduse artikli 15 kohaselt valib kandidaadid Sąd Najwyższy esimehe ametikohale asjaomase kolleegiumi kohtunike kogu (edaspidi „kohtunike kogu“). Kohtunike kogu on Sąd Najwyższy organ ja sellesse kuuluvad kõik kolleegiumi koosseisu kohtunikud. Kandidaadid Sąd Najwyższy esimehe ametikohale valib Sąd Najwyższy kolleegiumi esindusvõimeline koosseis ja selleks on nõutav kohtunike kogu liikmete piisav häälteenamus.
- 21 29. juunil 2021 võttis Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi kohtunike kogu, mis oli kokku kutsutud kandidaatide valimiseks tsiviilkolleegiumi esimehe ametikohale, enamushäältega vastu resolutsiooni kohtunike kogu istungi edasi lükkamise kohta ajani, kui on lõpetatud sel ajal Euroopa Kohtus lõppjärgus olnud menetlus kohtuasjas komisjon vs. Poola (C-791/19) ja pooleli olevad eelotsusemenetlused kohtuasjades (C-487/19 ja C-508/19), märkides, et lahendid neis kohtuasjades mõjutavad märkimisväärselt kandidaatide valimise menetluse käiku. 31. augustil 2021 lõppes tsiviilkolleegiumi esimehe Dariusz Zawistowski ametiaeg.
- 22 Poola Vabariigi president delegeris tsiviilkolleegiumi juhtimise Sąd Najwyższy esimesele esimehele. Nii ühendati põhimõtteliselt Sąd Najwyższy esimese esimehe ja tsiviilkolleegiumi esimehe ametikohad, mida kõrgeima kohtu seaduses ei ole ette nähtud. Selle seaduse artiklis 11 on sätestatud, et Sąd Najwyższy esimene esimees ja Sąd Najwyższy kolleegiumite esimehed on Sąd Najwyższy eraldiseisvad organid. Samuti välistab Sąd Najwyższy kolleegiumi esimehele ette nähtud pädevuse ulatus vastavate ametikohustuste täitmise Sąd Najwyższy esimese esimehe poolt. Kõrgeima kohtu seaduse artiklit 13a, milles antakse Poola

Vabariigi presidendile õigus delegeerida Sąd Najwyższy kolleegiumi esimehe kohustuste täitmine mõnele Sąd Najwyższy kohtunikule, ei saa tõlgendada nii, et Poola Vabariigi president täitevvõimu organina saab valida Sąd Najwyższy kohtunike hulgast konkreetse isiku, võmata arvesse Sąd Najwyższy korraldust reguleerivate õigusnormide kogumit tervikuna. 7. septembri 2021. aasta kohtunike kogu istungil tõstatati küsimus, kas Poola Vabariigi president delegeeris tsiviilkolleegiumi esimehe kohustuste täitmise õigusvastaselt isikule, kes oli enne seda juba nimetatud Sąd Najwyższy esimese esimehe ametikohale.

- 23 Kõrgeima kohtu seaduse artiklis 13a koostoimes artikliga 15 Poola Vabariigi presidendile ette nähtud õigus delegeerida Sąd Najwyższy esimehe ülesannete täitmine kujutab endast kohtuvõimu ja täitevvõimu lahususe ja sõltumatuse konstitutsioonilise põhimõtte rikkumist. Poola Vabariigi põhiseaduse sätetes, mis reguleerivad Poola Vabariigi presidendi pädevuse ulatust, ei ole presidendile kui täitevvõimu organile ette nähtud õigust otsustada iseseisvalt konkreetsete kohtuniku määramise üle ametikohale, mis võimaldab teostada Sąd Najwyższy organite volitusi. Põhiseaduse artikli 144 lõike 3 punktis 23 on ainult ette nähtud, et Poola Vabariigi president nimetab ametisse Sąd Najwyższy kolleegiumite esimehed, mistõttu peab kohtunikest koosnev organ (kohtunike kogu) enne valima kandidaadid sellele ametikohale. Poola Vabariigi presidendi ametlike aktide puhul ei ole vaid põhiseaduse artikli 144 lõikes 3 nimetatud erandjuhtudel jõustumiseks vaja peaministri allkirja. Delegeerides Sąd Najwyższy kolleegiumi esimehe ülesannete täitmise, ei teosta Poola Vabariigi president põhiseaduse artikli 144 lõike 3 punktist 23 tulenevaid õigusi, mis tähendab, et vajalik on koostöö presidendi ja peaministri vahel. Selline kõrgeima täidesaatva võimuorgani ametlik akt, millel puudub sõnaselge põhiseaduslik alus, ei ole ka põhjendatud vajadusega tagada Sąd Najwyższy kolleegiumi toimimine selle tööd juhtiva Sąd Najwyższy esimehe ametiaja lõppemise korral. Põhiseaduslikes normides on nimelt täpselt sätestatud, kes sellisel juhul Sąd Najwyższy kolleegiumi tööd juhtivat esimeest asendab.
- 24 Põhiseaduse sätteid, tõlgendatuna kooskõlas võimude lahususe põhimõttega ja võttes arvesse sätet, milles on sõnaselgelt ette nähtud kohtuvõimu eraldatus (artikkel 173), ei anna alust eeldada, et Poola Vabariigi president kui täidesaatva võimu organ võib oma ametlike aktidega kuidagi mõjutada Sąd Najwyższy esimehe kandidaatide valimise menetlust. Mis puudutab Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumis 2021. aastal toimunud valimisi, siis Poola Vabariigi president tegi otsuse delegeerida selle kolleegiumi juhtimine Sąd Najwyższy esimesele esimehele siis, kui kandidaatide valimise menetlus oli juba käimas, pärast istungi edasilükkamist kohtunike kogu otsusega. Selle otsuse tegemise tagajärjel blokeeriti praktikas võimalus kohaldada põhiseaduslikes normides ette nähtud korda, mille alusel määratakse pärast Sąd Najwyższy kolleegiumi juhtinud Sąd Najwyższy esimehe ametiaja lõppemist isik, kes tema asemel Sąd Najwyższy kolleegiumi tööd juhtima hakkab. See mõjutab märkimisväärselt tsiviilkolleegiumi esimehe kandidaatide valimise protsessi.

- 25 Sąd Najwyższy esimene esimees TM kui isik, kelle Poola Vabariigi president määras tsiviilkolleegiumi tööd juhtima (edaspidi „kohtunike kogu juhataja“), kutsus 7. septembriks 2021 kokku kohtunike kogu tsiviilkolleegiumi esimehe kandidaatide valimiseks, vaatamata kohtunike kogu enamuse protestile, kes viitasid kohtunike kogu 29. juuni 2021. aasta resolutsioonile ja Euroopa Kohtus pooleli olevatele menetlustele. Kohtunike kogu juhataja ei nõustunud 7. septembri 2021. aasta istungil panema hääletamisele ametlikult esitatud taotlust istung edasi lükata. Seoses sellega keeldus kolmteist enne 2018. aastat Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetatud kohtunikku, kes moodustasid kohtunike kogu enamuse, kohtunike kogu aruteludes osalemast. Nõutav kvoorum seega puudus. Sarnane olukord leidis aset 16. septembril ja 27. septembril 2021.
- 26 Pärast 7. septembri 2021. aasta kohtunike kogu istungit tegid istungi edasilükkamist taotlenud kohtunikud avalduse, milles muu hulgas märkisid, et kohtunike kogu 29. juuni 2021. aasta resolutsiooni ei ole tühistatud, vaid see on endiselt jõus ja selle vastuvõtmise põhjused ei ole kadunud, ning et 7. septembri 2021. aasta istungil keeldus kohtunike kogu juhataja nõuetekohaselt esitatud istungi edasilükkamise taotlust hääletusele panemast.
- 27 27. septembri 2021. aasta istungi läbiviimiseks piisas 1/3 tsiviilkolleegiumisse kuuluvate kohtunike osalusest. Sellekohane regulatsioon kehtestati kõrgeima kohtu seaduse muudatusega, kusjuures seda seadust on pärast selle jõustumist 2017. aastal mitu korda muudetud. Sąd Najwyższy esimehe kandidaatide valimiseks vajaliku kvoorumi vähendamine 1/3-ni Sąd Najwyższy kolleegiumi koosseisust tekitab tõsise kahtluse selle regulatsiooni alusel tehtud valiku nõuetekohasuses.
- 28 Kohtunike kogu 27. septembri 2021. aasta istungil ei nõustunud kohtunike kogu juhataja panema hääletusele taotlust lükata kohtunike kogu istung edasi vähemalt 7. oktoobrini 2021 seoses teatega, et Euroopa Kohus teeb kohtuasjas C-487/19 otsuse 6. oktoobriks 2021, ja taotlust, et Poola Vabariigi president lõpetaks Sąd Najwyższy esimese esimehe kui tsiviilkolleegiumi tööd juhtiva isiku ametivolitused.
- 29 Tsiviilkolleegiumi esimehe ametikoha kandidaatide valimises osalesid 27. septembril 2021 ainult kohtunike kogu need liikmed, kes olid Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetatud 8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatuse kohaselt moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsiooni alusel. Vajalik kvoorum kohtunike kogu toimimiseks selles koosseisus saavutati sellega, et Sąd Najwyższy esimene esimees viis Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi üle kaks isikut, kes olid varem nimetatud Izba Kontroli Nadzyczajnej i Spraw Publicznych (erakorralise kontrolli ja avalike suhete kolleegium) kohtuniku ametisse (BV ja ZH), ning UC, kes oli varem nimetatud Izba Dyscyplinarna (distsiplinaarkolleegium) kohtuniku ametisse.
- 30 Kandidaatide valimine tsiviilkolleegiumi esimehe ametikohale toimus vastuolus tsiviilkolleegiumi koosseisu kuuluvate kohtunike enamuse seisukohaga ja

rikkudes kohtunike kogu kui Sąd Najwyższy organi toimimise reegleid. Kõnealuse 2021. aasta kohtunike kogu istungi, millel valiti tsiviilkolleegiumi esimehe kandidaadid, sellisest kirjeldusest nähtub, et kohtunike kogu nõuetekohase toimumise reegleid eirati. Nende reeglite rikkumine ei võimaldanud enamikul kohtunike kogu hääleõiguslikest liikmetest sellel osaleda ja esitada kandidaate tsiviilkolleegiumi esimehe ametikohale. Pärast tsiviilkolleegiumi esimehe ametisse nimetamist 2021. aastal muudeti kogu senist Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi struktuuri. Ametist vabastati kõik senised osakondade juhatajad, kes olid Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetatud enne 2018. aastat, nende asemel aga määrati osakondade juhatajateks eranditult vaid isikud, kes olid Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetatud 8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatuse kohaselt moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsiooni alusel.

- 31 Asjaolud, mis kaasnesid tsiviilkolleegiumi esimehe kandidaatide valimisega 2021. aastal ja nende kandidaatide valimine eranditult ainult isikute hulgast, kes nimetati Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse seadusemuudatuse kohaselt moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsiooni alusel, on tegurid, mis võivad õigussubjekte ajendada kahtlema selles, kas Poola Vabariigi presidendi poolt nende kandidaatide hulgast ametisse nimetatud tsiviilkolleegiumi esimees on poliitilisest võimust sõltumatu Sąd Najwyższy organ, kelle sõltumatus on üks olulisi tegureid, mis tagab kohtukoosseisude määramise korralduste tegemise sellisel viisil, et need koosseisud kujutavad endast seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuetele vastavaid kohtuid.
- 32 Eeltoodud põhjustel on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud kahtlus, kas eelotsuse küsimuses viidatud liidu õigusnormide kontekstis saab tsiviilkolleegiumi esimehe korraldus kohtukoosseisu määramise kohta tuua kaasa õiguslikke tagajärgi juhul, kui kohtukoosseisus on enamuses isikud, kes on kohtuniku ametisse nimetatud 8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatuse kohaselt moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsiooni alusel. Vastus sellele küsimusele on vajalik selleks, et hinnata, kas käesolevas kohtuasjas kohtukoosseisu määramise tingimusi arvestades saab kohus selles koosseisus tegelikult hinnata oma staatust seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuetele vastavuse kontekstis. Laiendatud koosseisude (seitsmest Sąd Najwyższy kohtunikust koosnevate koosseisude) määramine käesolevas kohtuasjas kõne all oleval viisil on nüüdseks muutunud tsiviilkolleegiumi esimehe väljakujunenud praktikaks. Praegu on kõigis kohtuasjades, milles on tegemist laiendatud koosseisudele lahendamiseks määratud õigusküsimuste menetlusega, kohtukoosseisud määratud sarnaselt käesoleva kohtuasjaga.
- 33 Eelotsuse esitanud kohus on seisukohal, et tsiviilkolleegiumi esimees Sąd Najwyższy organina, kelle seadusjärgsesse pädevusse kuulub kohtukoosseisude määramine, peab sellekohaseid korraldusi välja andes järgima liidu õigust ja määrama kohtunikud kohtukoosseisudesse alati sellisel viisil, et kohus, mille

moodustavad kohtukoosseisu määratud isikud, vastaks harta artiklis 47 ette nähtud nõuetele. Liidu õiguse tõlgendus, mille nende nõuetega seoses on esitanud Euroopa Kohus, on siduv kõigile liikmesriikidele ja seda ei saa kohtukoosseisu määramise korralduse väljaandmisel eirata ka Sąd Najwyższy organ ehk Sąd Najwyższy kolleegiumi esimees. See on toiming, mis mõjutab otseselt menetluse käiku, sest seadusega vastuolus oleva kohtukoosseisu määramine toob tsiviilkohtumenetluses kaasa menetluse kehtetuse (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 379 punkt 4). Sąd Najwyższy kolleegiumi esimehe korraldus kohtukoosseisu määramise kohta on kohtukoosseisu kujundav toiming, millel on sarnane tähendus kui kohtu pädevusega seotud toimingul ehk kohtuniku ametist vabastamise otsusel. Mõlema toimingu ese ja eesmärk peab olema kohtukoosseisu nõuetekohane moodustamine. Selles aspektist lähtudes ei saa olla välistatud kohtukoosseisu moodustamise – võttes arvesse selle õigustoimingu vormi (korraldus) ja menetluslikke tagajärgi – kohtulik kontroll, sest kohtul on kohustus kontrollida omal algatusel, kas tema koosseis vastab seaduse alusel moodustatud erapooletu ja sõltumatu kohtu nõuetele.

- 34 Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab selles kontekstis Euroopa Kohtu 6. oktoobri 2021. aasta otsusele W.Ż. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine), C-487/19, EU:C:2021:798. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et selles kohtuotsuses väljendatud hinnang toetab seisukohta, et juhtumi asjaoludel on põhjendatud samamoodi hinnata kohtuorgani (Sąd Najwyższy esimees) korraldusi kohtukoosseisu moodustamise kohta. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on selline seisukoht põhjendatud seda enam, et liikmesriigi õiguses puudub asjakohane õiguskaitsevahend, mistõttu kohtul – selle koosseisu moodustamise viisi tõttu – on võimatu või ülemäära keeruline liidu õiguse tõhus kohaldamine seoses kohustusega tuvastada, kas tegemist on seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu ja kohtuga, ning tagada sellega seoses liidu õiguse esimus.